

Antoni Puigverd: «La vida religiosa, avui: un senyal estrident de llibertat»

Jornada de formació permanent de l'URC-CEVRE - Barcelona, 8 de febrer 2020

Reproduïm tot seguit les notes bàsiques de la conferència pronunciada per Antoni Puigverd en la Jornada Permanent. La introducció i la part final presenta un desenvolupament a tall d'article i el cos de la intervenció adopta una forma esquemàtica. Agraïm que ens hagi facilitat aquests apunts per al nostre informatiu.

Foto: Agustí Codinach

La vida contemporània a Occident empeny les persones cap a una vida exterior, sorollosa, teatral, entotsolada, viscuda cada vegada més a través de pantalles, basada en l'artifici, l'aparença, la moda, la falsificació. S'esgota socialment l'humanisme de tradició cristiana. Però també la cultura il·lustrada que, abanderant la ciència i la raó, va menystenir el paper de la religió fins a expulsar-la de la vida social. El resultat no és el nou ciutadà autònom que esperaven els savis il·lustrats, sinó una massa obediència de consumidors plena de pors,

hipocondríaca, temerosa d'apocalipsi, emotiva, visceral, que emmascara la buidor existencial i apaivaga les pors amb una constant demanda de satisfaccions sensuais.

A ulls d'aquesta cultura, fonamentada en el desig individual, el lliurament total del religiós a Déu i als altres equival a una renúncia absurda als plaers sensuais de la vida. Però la pau interior, l'equilibri personal, l'alegria de la generositat i la donació gratuïta i sense límits de les persones que opten per la vida religiosa conformen una proposta xocant. Una provocació radical. Un senyal estrident de llibertat.

Introducció

Vivim un present molt estrany i difícil d'entendre. Un temps de crisi, es a dir, de canvi. Sabem d'on venim, però no sabem on anem. Segurament, aquí a cent o dos-cents anys, si la història continua, la nova societat que ara estem conformant serà explicada fàcilment pels historiadors, com solem fer nosaltres quan parlem, per exemple, del pas del paleolític al neolític o de l'edat mitjana al renaixement.

Pot ser que aquest canvi de civilització no acabi cristal·litzant de manera tan radical, i forassenyada, beneïda fins i tot. Potser es produiran cops de pèndol en sentit contrari del que ara observem. Això dels cops de pèndol és prou habitual (i, de fet, potser segons quines manifestacions del populisme polític actual són l'indici d'un cop de pèndol).

Però ara mateix, els canvis que dia a dia percebem ens sorprenen, meravellen, inquieten, espanten. Les nostres experiències vitals estan directament condicionades per aquests canvis, de manera que no tenim distància per valorar-los.

Se'ns han trencat moltes de les seguretats que vam heretar del passat.

I per aquesta raó estem plens d'inquietud.

El món actual deixa a la majoria de gent sense cap certesa.

Un imprecís malestar recorre el món.

Un malestar que és fruit de l'estranya barreja entre buit existencial i desbordament de novetats.

Solem confondre amb les crisis polítiques i econòmiques aquest estat d'ànim que envaeix les nostres societats. És un consoll molt fàcil això de donar la culpa a la política (que no és sinó expressió de la cultura actual, i no al revés).

De vegades davant dels canvis, hi predomina la meravella (telèfons cada vegada més sofisticats: portem el món, l'univers a la butxaca)

De vegades fa por: on anirem a parar? (noves identitats sexuals: reivindicació de la zoofília)

De vegades domina el pessimisme (això és la mort de la humanitat: el desastre ecològic, la destrucció de les famílies)

Altres vegades ens empenyen a un anhel compulsiu: seguir les vides de totes les amistats que es fan seguidors nostres a twitter, facebook o instagram.

Sigui quisi sigui l'estat d'ànim, tots destaquen per una rara intensitat. El sentiment predominant en la nostra societat és el desig. Ens empenyen a desitjar tota mena de coses i persones constantment: objectes, menjars, persones, viatges, històries, sèries televisives, etc.

D'aquí que la voracitat sigui també una reacció habitual: ganes de provar-ho tot, ganes de posseir-ho tot, ganes de fer tota mena d'experiències, de viure desenes de vides en una sola.

Al fons del desig i de la inesgotable voracitat, el desig sempre insatisfet. Un desig sempre emplenat, pero que mai no se sacia. Per més que mengem, forniquem, viatgem, comprem, acumulem, experimentem sempre ens falta alguna cosa, mai no estem plens.

Una fam insaciabile que sovint irrita els estats d'ànims personals i col·lectius caracateritza les nostres societats opulentes.

Tenim de tot, tot ens sobra, mai no en tenim prou i sempre estem buits.

Tendim a considerar que aquesta buidor, aquesta insatisfacció, aquesta irritació són el resultat de la mala política, dels que manen, o bé com el resultat dels impediments que ens posa el veí, el familiar, el professor, el metge. O bé la crisi: el mal funcionament de l'economia.

Foto: Agustí Codinach

Totes aquestes explicacions, al marge de si responen o no a fets reals, són una excusa que ens posem. Una fàcil excusa. El problema es molt més profund. Pensar que la culpa és de la política, del govern o de l'economia ens consola una mica, ens ajuda a capejar la falta de sentit que tenen les coses en el món actual. Ens fa estar segur de trobar explicacions pensar que la culpa dels nostre malestar és la política, la crisi o tal assumpte (el conflicte català, per exemple, sigui vist des de la perspectiva catalanista o espanyolista, ens ha donat molts motius per esbravar o direccionar el malestar: el neguit polític ajuda a cristal·litzar el malestar personal gràcies a les grans batalles emocionals que promou. No nego la importància del fet polític o econòmic. Només dic que el malestar de fons que aclapara les nostres societats va molt més enllà de la política.

Ara bé, el malestar o desconcert que percebem no són gratuïts: el canvi que s'està produint en el nostre món no és un canvi qualsevol. No és només un canvi d'època: és un canvi de civilització. El món que resultarà de tots els canvis que ara s'estan produint no tindrà res a veure amb el món que els més grans d'entre nosaltres vam conèixer.

En la meva conferència desenvoluparé algunes de les manifestacions d'aquesta crisi de civilització. No esgotaré els temes possibles. Només parlaré dels que crec més importants.

1. L'obsolescència de l'estat modern davant la globalització.

Crisi climàtica, globalització econòmica, globalització humana. Inexistència d'un poder global.

- impotència,
- irritacions,
- orfandat
- emotivitat intensa (auge del populisme: encertar el diagnòstic del problema, simplificar la solució)

2. La Crisi de les grans cosmovisions.

Cristianisme, comunisme, liberalisme.

Auge dels fanatismes religiosos o ideològics davant de societats nihilistes o hedonistes, que només desperten quan perceben una crisi de consum

3. La Crisi de la cultura com a instrument d'humanització.

- El nazisme va ser compatible amb la cultura
- La cultura no garanteix civilització.

4. La Fragmentació del subjecte social: qui és el protagonista social de la història?

- Qui són els poderosos? Què els febles (immigració i conflicte social)
- Què és avui el progrés? Conservar el planeta!
- Les Nostàlgies del món antic: rebrot de les velles identitats (cas àrab, neoreligiositat identitària, nacionalismes).

5. La Deconstrucció de la família i ruïna del món tradicional

- Quietud, tradició, veïnatge, arrelament
- Moviment, novetat, solitud, desarrelament
- Noves generacions (aprofundiment del desarrelament):
 - la generalització de la droga i l'alcohol com a ritu.
 - La violència litúrgica i gratuïta.
 - Els mites de les sèries.
 - La pàtria de la nit.
 - La solució tribal.

6. La Recerca obsessiva d'identitat (exterior)

- La Multiplicació de les identitats personals: sexe, edat, opció sexual, religió, moda, tribu, faccions.
 - LGTBIQ: error del catolicisme en enfrontar-s'hi, ja se se situa al mateix pla identitari. Sembla una lluita d'identitats.
 - Actuar en la passarel·la: apologia del físic, triomf de la moda i la representació
 - o L'Èxit segons Andy Warhol.
 - o Existim com actuem.
 - Aplaudits i reconeguts.
 - Acumular likes
 - El postureig.
 - o Bellesa i lletjor. Anorèxia i tatuatges.
 - o Apoteosi de la pròtesi. Del maquillatge al boom de la cirurgia estètica.
 - L'Exemple de Michael Jackson

7. El fracàs de l'humanisme (cristià o no).

- Crisi a l'escola
 - Paraula, sintagma, frase, paràgraf ... comprensió igual a esforç i lentitud;
 - Vs. cultura juvenil: rapidesa, simultaneïtat, lleugeresa, odi a la dificultat.
 - Pla simultani (Galimberti): abastar molt, comprendre poc. Fragmentació.
- Els valors humanistes:
 - Menyspreats per les audiències i per les indústries culturals, que no els deixen pràcticament espai per influir en la vida social
- La cultura cristiana com a exemple de la crisi de l'humanisme

8. L'imperi de les emocions

- Som fills de la il·lustració, però la Raó ha estat escombrada per un nou imperi: el de les Emocions.
- L'irracionalisme domina totes les manifestacions de la vida social i pública. Cal tocar la fibra per ser tingut en compte:
 - El cinema ha d'emocionar, la sèrie televisiva per tenir èxit també.
 - El cantant, l'escriptor, el pedagog, el músic, el publicista, el comerciant, el perfumista, el fabricant de pizzes o de cervesa ... tothom ha de tocar la fibra per ser tingut en compte.
- El polític, el savi i, per descomptat, el periodista. Tothom qui necessita acceptació pública ha de buscar el pessigolleig emocional per ser acceptat.
- Fins i tot àmbits en què és imprescindible la racionalitat i el mètode científic, com és el de la medicina. Nova onada de superstició més o menys disfressada de ciència alternativa.

9. El triomf de les audiències.

- Umberto Eco. Apocalíptics i integrats en la cultura de masses: triomf de l'estadística sobre el cànon.
- L'audiència imposa els valors: veritat, bondat, bellesa, interès, vàlua

10. Velocitat i comunicacions. Trens AVE, avions low cost, internet

- l'espai és alhora infinit i asfixiant (el món és alhora un mocador i una presó).
- Navegar per l'oceà d'internet. Coneixement gegantí, presó addictiva.
- El cas del cafè romà; anar i venir de Girona a Roma en un dia.

11. La lògica de l'excés.

- Creixement econòmic, èxits d'audiència, vídeos virals, rècords històrics, triomfs històrics.
- Síndrome de l'apocalipsi: espirals histèriques:
 - o (catàstrofes climàtiques, procés indepe, rotavirus).
- Obsolescència programada: objectes destinats a morir, relacions destinades a caducar
- Acumular o col·leccionar experiències: paisatges, museus, gastronomia, amistats, parelles, coits, etc.

12. La vida com una línia de punts.

- Z. Bauman. Camí vs. Focs artificials.
- Constants i petites experiències sensuais per omplir el buit. Hedonisme.
 - o Vins, restaurants, ciutats visitades, concerts, sèries, gatgets informàtics, cotxes.
 - o Micro: croissants matinals, vermut, dinars, cafès i petits fours, tapes: obsessió per la gastronomia

13. L'Homo videns: confusió entre realitat i ficció.

- Narrar, amenitzar, distreure.
- Notícies i pel·lícules es confonen.
- Entretenir i informar ja és el mateix.

14. El transhumanisme

- Viure en el computador.
- La cultura ciborg com a esperança.

15. La fe en la ciència i la divinització (endiosamiento) d'Adam

- El mite que encara no hem fet caure és la fe en la ciència. El darrer
- La nova genètica permet l'autèntica recreació de l'espècie.
- Ara bé: podrà la bioètica aturar l'interès econòmic que ens pot portar a l'eugenesia i a la creació de subhumans?
- **La nova genètica i la recreació d'Adam i Eva. Déu ha mort. El nou Déu és Adam**

16. Z. Bauman: "Ja mai més no ens sentirem a casa".

- Ni els immigrants que han hagut de sortir del seu país buscant millors horitzons; ni els autòctons de les societats que necessiten immigrants per mantenir el sistema econòmic o la piràmide de les pensions.

- Ni els que surten del seu país per fer turisme, ni els indígenes que acullen i es beneficien del turisme.

Resum.

Aquest és el diagnòstic. Destrucció definitiva de la casa natal. Crisi de les grans cosmovisions. Col·lapse del progrés. Fracàs de la Raó, imperi de les audiències emocionades. Impotència de l'humanisme i de la cultura. Hipnotitzats per imatge, obligats

a la representació, a la falsificació, a la pròtesi. Dominats per la moda i per audiències. Atrapats per identitats neotribals, infectats per la síndrome de la fi del món. Amenaçats i esperançats a la vegada pel progrés científic. Sense idees ni models que ens permetin saber com podem controlar, al menys, el procés de recreació genètica de la humanitat: ¿podríem aturar la lògica de l'excés?

A ulls d'aquesta cultura, fonamentada en el desig individual, el lliurament total del religiós a Déu i als altres equival a una renúncia absurda als plaers sensuais de la vida.

Però la pau interior obtinguda en la vida religiosa i mostrada en la seva relació amb qui s'hi acostava, l'equilibri personal, l'alegria de la generositat i la donació gratuïta i sense límits de les persones que opten per la vida religiosa conformen una proposta xocant. Una provocació radical. Un senyal estrident de llibertat.

Hi ha qui s'acosta a la vida religiosa per aprendre (escoles), qui per trobar-hi pau i caritat, qui per trobar-hi el consol de la veritat, qui per trobar-hi la companyia i un camí.

Goso creure que...

- La vida religiosa no és resposta a aquest món.
- No ha de barallar-se ideològicament amb el món: tot i que ha de manifestar amb tota llibertat el que pensa sobre qualsevol qüestió social, especialment sobre la vida descartable que tant molesta a l'utilitarisme contemporani.
- No ha de pretendre recuperar per la via política la influència que havia tingut en el passat quan política i religió anaven unides i la religió s'identificava amb el poder. No ha de caure en aquesta temptació (Ratzinger).
- No ha de batallar: la millor batalla és la de l'exemple de vida, que fomenta la mirada primer escandalitzada i burleta, però després potser incita a fer preguntes.
- Hi ha una exemplaritat estrident en la tradició cristiana, que causa sorpresa, estupefacció però també atracció i interès [podeu llegir-ho a Alan Kreider, **La paciència**. El sorprendente fermento del cristianismo en el imperio romano, Biblioteca de Estudios Bíblicos 156, Sígueme, Salamanca 2017].
- La vida religiosa és un senyal estrident de llibertat que contrasta extraordinàriament amb el món contemporani. Causa escàndol!
- Aquest exemple, aquesta afirmació estrident de llibertat, aquest escàndol pot ser ferment. **Minoria creativa (Ratzinger)**

Propostes i Vivències PARADOXALS DE LA VIDA religiosa envers el món contemporani

- Si el món actual és bullici, la vida religiosa ofereix i viu el silenci
- Si el món actual és hedonista, la vida religiosa ofereix i viu la sobrietat
- Si món actual és remenament, acumulació i cridòria, la vida religiosa ofereix i viu la pau
- Si el món actual és excés (gastronòmic, etílic, consumista, recercador d'audiències), la vida religiosa viu i proposa contenció
- Si la vida actual promou una sexualitat deslligada de l'afecte, la vida religiosa posa l'accent només en l'amor i ajuda a qui s'hi acostava a identificar amor i sexe
- Si la vida actual és enrenou, la vida religiosa afavoreix la pausa reflexiva, la pausa pacificadora, la conquesta de la placidesa d'un interior en quietud contemplativa, presidit per l'espiritualitat davant la presència de Déu.
- Si la vida contemporània promou, excita, propaga i fomenta tota mena d'experiències vitals, la vida religiosa cristiana només dues d'essencials en promou: espiritualitat i amor.
- Si la vida contemporània és despreocupació pel veí, pel germà, pel competidor, pel l'altre que esdevé tot sovint un obstacle a les teves satisfaccions, l'església obre els ulls a l'altre. Res ni hi ha més important que l'altre: ni tu mateix.
- Si la vida contemporània fa servir la cultura com a suma de fetitxes col·leccionables: col·leccionar fotografies dels llocs que hem visitat (esglésies importants, ciutats, països, continents), la vida religiosa proposa la cultura com a entrada a la tradició i a la bellesa, portes obertes a l'experiència espiritual .
(De la cultura com a cromatol·leccionable o la cultura com a porta oberta a linefable)
- Si la vida contemporània permet el descontrol d'un mateix, la vida religiosa afavoreix la reflexió sobre un mateix. La confessió. La pregària. El domini d'un mateix.

- Si la vida contemporània permet el coneixement exterior, l'església proposa el coneixement interior
- Si el món contemporani afavoreix el descobriment de paisatges desconeguts, remots, sovint arriscadíssims (cues per pujar a l'Everest), la vida religiosa proposa conèixer a fons el paisatge abandonat d'un mateix.
- Si el món contemporani afavoreix la despesa, el malbaratament, el consum descontrolat i insaciable, la vida religiosa proposa una despesa imprescindible de temps dedicat a cultivar la pròpia intimitat.
- Si el món contemporani ofereix en hotels de luxe pau i plaers sensuais de tota mena, la vida en un centre religiós propugna la vivència d'una pau profunda, essencial, sense additius ni colorants.
- Si el món contemporani ofereix exteriors i decorats de tota mena, l'església proposa reconèixer l'altre, l'invisible, el no té nom: l'immigrant, el feble, el lleig, el descartat.
- Si la vida contemporània tendeix al reduccionisme globalitzador, la vida religiosa obre la porta a la comunitat local i contribueix decisivament a fertilitzar-la
- Si la vida contemporània tendeix a l'exotisme i al pintoresquisme, l'excentricitat, la raresa, la recerca obsessiva de ficcions, la vida religiosa, arrelada, obre la porta a la realitat, que comença pel veí solitari, l'àvia sense nets, els nens que els pares no tenen temps d'educar.
- Si la vida contemporània tendeix a la mixtificació, a l'artifici, a la dèria per la moda i al postureig que busca el like, la vida religiosa només obre una porta. La porta de la veritat i l'autenticitat

